

Hakkari İlahiyat Dergisi | Hakkari Journal of Theology

e-ISSN: 2979-9988

5 (Aralık /December 2024), 60-63.

Muhammet Abay. Hz. Osman Sonrası Mushaf Tarihi. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 1.Baskı, Isbn 978-975-548-665-9, 2023, 128s.

ZEYNEP SARE BOZOĞLU

Yüksek Lisans Öğrencisi, Pamukkale Üniversitesi, İslami İlimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı

Graduate Student, Pamukkale University, Institute of Islamic Sciences, Department of Basic Islamic Sciences

Denizli, Türkiye

zbozoglu19@posta.pau.edu.tr

<https://orcid.org/0009-0002-9151-4244>

Atıf/Citation: Bozoğlu, Zeynep Sare. "Muhammet Abay. Hz. Osman Sonrası Mushaf Tarihi. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 1.Baskı, ISBN 978-975-548-665-9, 2023, 128s." *Hakkari İlahiyat Dergisi* 5 (Aralık 2024), 60-63. <https://doi.org/10.69801/haid.1584998>

Makale Bilgisi

Makale Türü Article Types:	Kitap İncelemesi Book Review
Geliş Tarihi Received:	13. 11. 2024
Kabul Tarihi Accepted:	27. 12. 2024
Yayın Tarihi Published:	31. 12. 2024
Yayıncı Published by:	Hakkari Üniversitesi İlahiyat Fakültesi / Hakkari University Faculty of Theology

İntihal | Plagiarism

Bu makale, Turnitin yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir. / This article has been scanned by Turnitin. No plagiarism detected.

Telif Hakkı | Copyright

(CC BY-NC 4.0) Uluslararası Lisansı altında lisanslanmıştır. / Licensed under the (CC BY-NC 4.0) International License.

Çıkar Çatışması | Conflicts of Interest

Yazar(lar) tarafından beyan edilmemiştir. / The author(s) has no conflict of interest to declare.

Etik Beyan | Ethical Statement

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur. / It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited. (Zeynep Sare BOZOĞLU).

Değerlendirme | Peer-Review

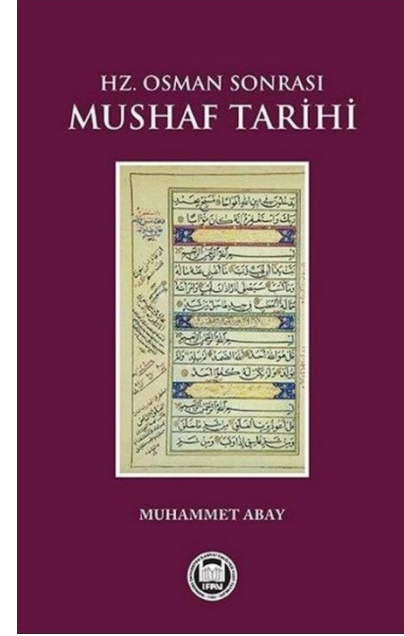
İki Dış Hakem - Çift Taraflı Körleme
Double anonymized - Two External

Web: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/haid>

E-posta: ilahiyatdergi@hakkari.edu.tr

Muhammet Abay. *Hz. Osman Sonrası Mushaf Tarihi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 1.Baskı, ISBN 9789755486659, 2023, 128s.

Mushaf yazımı, Kur'an'ın nazil olduğu dönemden itibaren Müslümanlar tarafından önem atfedilen konulardan biri olmuştur. Çünkü mushaf tarihi, henüz çerçevesi belirlenememiş bir alandır. Marmara üniversitesi İlahiyat Fakültesi Temel İslam Bilimleri Bölümü Tefsir Anabilim Dalında öğretim üyesi olan Muhammet ABAY, Kur'an, Kur'an tarihi ve muhtevasına dönük çalışmalarıyla İslama dair ilgisi ve yayını olan araştırmacılar tarafından takip edilmektedir. Bu bakımdan zikredilen konularda özellikle de Kur'an Tarihi mevzusunda oldukça velüd bir kişiliğe sahiptir. Nitekim bu çalışmada da onun Hz Osman döneminden sonra Kur'an'ın metinleşme sürecini konu edinen "*Hz. Osman Sonrası Mushaf Tarihi*" eserinin değerlendirilmesi yapılacaktır. Elimizdeki eserde araştırma özellikle sınırlandırılarak Hz. Osman sonrası incelenmiştir. Bu sınırlandırma sebebiyle de yeni yapılacak çalışmalara ışık tutacak potansiyeldedir. Yazarın, konuları mushaf mefhumu ve mushaf tarihi özelinde işleme de bu konuyla ilgili araştırmacılar için kolaylık sağlar.

Yazarı böyle bir çalışma yapmaya sevk eden unsur olarak, Kur'an tarihine dair eserlerde Kur'an-ı Kerim'in Hz. Osman'ın ilk halifelik yıllarına kadar süren sözlü aktarımın hakim olduğu dönemin ayrıntılı işlenmesini göstermiştir. Hz. Osman'ın mushafları istinsah ettirerek belirli merkezlere gönderdiği tarihten günümüze kadarki zaman diliminde Kur'an'a dair detaylı araştırmaların ortaya konulmadığını ifade etmiştir. Dolayısıyla yazar, mushaf tarihini ele alan çalışmalara destek olacağını düşündüğü bu eseri telif ederek alana katkı sunmayı hedeflemiştir. Nitekim eserde ele alınan konuların tümü mushaf tarihi ile bağlantılı seçilmek sûretiyle bir bütünlük sağlanmıştır. Ayrıca eserde irdelenen bazı konuların daha önce yazılan mushaf tarihi eserlerinde yer verilmeyen mevzular olduğu vurgulanarak kitabın özgünlüğü belirtilmiş, muhtevasında zikredilen tarihe dönük bir kısım mevzuların bulunmadığı ifade edilerek de yeni çalışmalar için meşale yakılmıştır. Ve henüz bu çalışmada yer verilemeyen konuların da olduğu belirtilmiştir böylece yapılan çalışmanın önemi artmıştır.

Mushaf tarihini konu edinen Muhammed Abay'ın bu eseri önsözle başlamış ardından konular altı ana başlıkta ele alınmıştır. Eserin 'Mushaf Mefhumu' şeklinde isimlendirilen birinci bölümünde mushaf lafzının anlamı, hangi kelimedenden türemiş olduğu nüzul döneminde nasıl anlaşıldığı ve aynı anlamı ihtiva eden kelimelere Kur'an-ı Kerim Kerim'de nasıl yer verildiğinden bahsedilmiştir. Kitabın zikredilen bu bölümünde; mushaf lafzının Kur'an Kerim'e hangi dönemde isim olarak verildiğine dair tartışma ele alınmıştır.

Sonrasında mushaf kavramının gelişim sürecinde anlam daralmasına uğraması, 20. yüzyılda yeni sıfatlarla kullanılması ve 21.yüzyıl başlarından itibaren dijital mushafın literatüre girmesinden bahsedilmiştir. Böylece mushaf lafzının kullanımında değişen sürecin ve teknolojinin de belirleyici olduğu vurgulanarak (s.19) hayatın her alanına nüfuz etmiş olan teknolojinin bu alandaki etkisi de ortaya konulmuştur.

Mushafların bölümlenmesi olarak isimlendirilen eserin ikinci bölümünde Kur'ân'daki büyük birimleri ifade eden sûre kelimesi ve kısa birimleri ifade eden âyet terimleri üzerine ayrıntılı şekilde durulmuştur. (s.22-56) Kur'ân'ı Kerim'in hitâbi bir metin olmasından hareketle iki kavram arasında nüansa dikkat çekilmiştir. Ayrıca nüzûl döneminde sûre lafzının ifade ettiği anlamın İslam öncesinde Arapçada kullanıma şekline dair görüş farklılıklarına ve batılı bilim adamlarının kavramlara farklı yaklaşımları olduğuna değinilmiştir.

Sûrelerin farklı gruplanmalara tabi tutulması üzerine ikinci bölümde alt başlık olarak ele alınan mushaflardaki uygulamalar başlığı ile ilk olarak sûre başlarına ve sonlarına boşluk ya da tezyînât konulması hususunda tarihi süreçteki farklı görüşler değerlendirilmiştir. İlk dönemlerde sadece boşluk olan kısımların sekizinci yüzyıldan itibaren tezyîn edildiği belirtilmiştir. Bir sonraki alt başlık olan "sûre başlıklarında yer alan bilgiler" kısmında ise; sûre isimleri, âyet sayıları, nüzul bilgileri, nadir bir uygulama olsa da secde âyetlerinin varlığına yer verilmiştir. Kitabın bu bölümündeki anlatımdan hareketle mushaf yazımı ile birlikte tezyin gibi farklı sanatların geliştiğini söylemek mümkündür.

Eserin ikinci bölümünün ikinci alt başlığı olan âyet başlığı kapsamında; âyet lafzının mefhumu, mushaflardaki uygulamaların asırlar içinde gösterdiği değişim ve gelişimleri, onların sayımı ve numaralandırılmasında cüzlere ayrılması ve ayrılmasına sebep olan tarihi olaylar ile rivayetler bulunmakla birlikte bize ulaşmayan malûmatlar da olduğunu yazar dile getirmiştir. Yazarın bu eksikliği açıkça dile getirmesi ve belli bir boşluğa işaret etmesi araştırmacılar için de bir kolaylıktır. Eserin 'mushaflara konan işaretler' isimli üçüncü bölümünde yazarımız ilk olarak sahabeye ait özel mushaflar hakkında yeterli bilgi bulunmadığını dile getirmiştir. Bunun yanında günümüz mushafından farklı olarak ilk mushaflarda herhangi bir noktalama ya da hareke bulunmadığına işaret etmiştir.

Benzer yazılıştaki harflerin birbirinden ayırma işlemine Arapçada îcâm denilmiştir. Ne zaman ortaya çıktığı tartışmalı olup noktaların hangi tarihte kim tarafından mushaflara eklendiği bilinmemektedir. Ayrıca noktaların harfinin neresine konulacağı hususunda uzun süre farklı kullanımlar olduğuna işaret edilmiştir. Bütün bu eksik noktaların kitapta ele alınması bu mecrada araştırma yapılacak daha çokça mesele olduğunu gün yüzüne çıkarmaktadır.

Kitabın dördüncü bölümünde mushaf yazımı ile ilgili temelde hangi hattın kullanıldığı bilinmediği, bulunan yazılı örneklerde de belirli bir oran ve biçim bulunmadığı dile getirilmiştir. Farklı yazı çeşitlerinin ortaya çıkmasında etkili olan kişiler, yazdıkları mushaf sayıları ve dönemlerinde hangi bölgede hangi yazı çeşidinin yaygınlık

kazandığı zikredilmiştir. Eserin beşinci bölümünde mushafların basımı ele alınmış olup Arapça ilk basım faaliyetlerinin Batı'da gerçekleşmesine dikkat çekilmiştir. Bunun yanında günümüze ulaşan basım süreci ele alınmış ve eserin son bölümünde mushafların denetimi konusuna değinilmiş olup mushaf denetiminin Kur'an metnini hatasız şekilde ihtiva etmesi hem metnin sonraki nesillere doğru aktarılmasının hem de Müslümanların Kur'an-ı Kerim okumak sûretiyle yaptıkları ibadetleri doğru yapmaları açısından önemine dikkat çekilmiştir. Altıncı bölümde ise mushafların denetimi; yazma mushafların denetimi ve matbu mushafların denetimi olarak ikiye ayrılmıştır. Yazma mushafların denetimi ilk devirleri kapsamakla birlikte sonraki yüzyıllarda yazılan mushafların ise yazım aşamasında daha titiz bir denetimden geçtiği bu nedenle muharrer mushaflarda hataların daha az görüldüğüne dikkat çekilmiştir. Mushaf denetimi, mushafların basımı ile farklı bir önem kazanmıştır. Çünkü mushaflar denetlenmezse ana nüshada olan bir hata bir anda çok sayıda nüshaya geçer ve bu da hatalı mushafların yayılması anlamına gelir. Nitekim mushaf denetiminin eksik bulunmasından dolayı sonraki yıllarda Avrupa'da çok sayıda mushaf basılmış olsa da İslam dünyası bu mushaflara güven duymamıştır. Osmanlı'da basım öncesi mushaf tashihi çok daha ciddiye alınmıştır. İslami yayımlar gümrüklerde denetlemiş hatta Avrupa ve İran'dan gelen mushafların ülkeye girişi yasaklanmıştır.

İncelenen eserde yazar; mushaf yazımına dair yapılan çalışmaları ve düzenlemeleri kronolojik olarak ele almış bu da konunun kopmadan kolay anlaşılmasına olanak sağlamıştır. Ayrıca farklı bölümlerde, ilgili konudaki temel eserler vasıtasıyla güncel eserlere atıf yapılarak süreç tespiti yapılmaya çalışılmıştır. Tarihi bilgilerin dipnotlar desteklenerek belirtilmesinin ise bilgilerin okuyucu gözünde tutarlı hale gelmesinde katkı sağlamıştır. Eserde harf eksikliği ya da farklılığından kaynaklı ya da aynı kelimenin tekrarı ve fazla kelime kullanımından kaynaklı bazı yazım hataları mevcuttur.

Eser, objektif ilmi kritere uygun yazılmış olup eserin bütününde kullanılan dil yalın, anlaşılabilir ve slp da anlatıma uygundur. Bu durum da okuyucuya anlama kolaylığı sağlamıştır. Dilinin kolay anlaşılması bakımından da kitabın bu alanda araştırma yapmak isteyen araştırmacıların okumasının uygun olacağı kanaatindeyiz. Yazar, eserde araştırılan konu ile ilgili birçok eksik alana işaret etmiştir. Yazarın işaret ettiği boşlukları doldurmak için araştırmacılar bu eseri okumalı ve faydalanmalıdır. Eserin usulünce yani tarihi sınırlandırarak sadece Hz. Osman sonrasını incelemesi itibariyle, alanda bu konu özelinde yapılmış bir çalışmaya rastlayamadık. Bu sebeple de yazarın kitabı yazma gayesi düşünüldüğünde hedefini büyük oranda gerçekleştirdiği söylemek mümkündür. Kitabın planlamasının yerinde olduğu, yazarın konuyu başarılı bir şekilde işlediği ve bu alandaki eksiklik göz önünde bulundurulduğunda büyük bir boşluğu doldurmuş olduğunu ifade edebiliriz. Neticede sadece alanı değil tarihi de kapsayan yn göz önünde bulundurulduğunda kapsamlı bir eser ortaya çıkmıştır. Kur'an, kıraat, Mushaf ve tarihi alanlarıyla ilgilenen tüm okuyuculara tavsiye edilir.